

НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
"ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ"
УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК

КОМІСАРЕНКО Євген Миколайович

УДК 330.34 : 664.6

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОСТІ РОЗВИТКУ ХЛІБОПРОДУКТОВОГО
ПІДКОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Уманському державному аграрному університеті
Міністерства аграрної політики України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор, академік
Української академії аграрних наук,
заслужений діяч науки і техніки України
Саблук Петро Трохимович,
Національний науковий центр
"Інститут аграрної економіки" УААН,
директор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України
Бойко Віктор Іванович
Національний науковий центр
"Інститут аграрної економіки" УААН,
завідувач відділу регіонального розвитку
аграрного виробництва

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Захарчук Олександр Васильович
Український інститут експертизи сортів рослин
Державної служби з охорони прав на сорти рослин,
заступник директора з економічних досліджень

Захист відбудеться "03" липня 2009 р. о 12⁰⁰ годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.350.01 Національного наукового
центру "Інститут аграрної економіки" УААН за адресою: 03680, м. Київ, МСП,
вул. Героїв Оборони, 10, 3-й поверх, конференц-зал, кім. 317.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного наукового
центру "Інститут аграрної економіки" УААН за адресою: 03680, м. Київ, МСП,
вул. Героїв Оборони, 10, 2-й поверх, кім. 212.

Автореферат розісланий "28" травня 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

О. Г. Шпикуляк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний розвиток ринкової системи господарювання в Україні та адаптування його до вимог європейського і світового простору визначають доцільність переходу до інноваційної моделі збалансованого розвитку всіх галузей АПК. Це стосується, зокрема, і зернопродуктового комплексу, включаючи його регіональні рівні з порушеними структурними співвідношеннями, строкатістю показників, зношеністю основних засобів виробництва тощо.

У зв'язку з цим розробка і впровадження організаційно-економічних заходів, спрямованих на досягнення економічного, соціального та екологічного оптимуму функціонування соціально-економічних систем у контексті дотримання продовольчої безпеки країни, набувають особливої актуальності.

Трансформаційні процеси в зазначеному сегменті аграрної економіки та формування наукових основ забезпечення збалансованого розвитку підкомплексів АПК досліджували: В. Андрійчук, В. Бойко, П. Борщевський, В. Власов, М. Гладій, О. Захарчук, О. Крисальний, І. Кириленко, С. Мартинов, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, М. Плотникова, П. Саблук, В. Ситник, Л. Худолій, В. Шовкалюк, О. Шпикуляк, О. Шпичак, С. Черниш, О. Шубравська та інші.

Разом з тим доцільним є здійснення дослідження щодо створення і функціонування механізмів забезпечення сталості й адаптованості вітчизняного виробництва до сучасних умов ринку, в тому числі забезпечення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу на загальнодержавному і регіональному рівнях з урахуванням розвитку суміжних підсистем неекономічного характеру. Це і визначає актуальність теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з програмою науково-дослідних робіт Уманського державного аграрного університету: "Адаптація організаційно-економічного механізму господарювання до соціально орієнтованих ринкових відносин в АПК та удосконалення земельних відносин на селі" (номер державної реєстрації 0101U004493), підпрограмою 3 "Розробка концепції ефективності аграрного сектора України в контексті євроінтеграції". В роботі автором сформульовано та обґрунтовано напрями забезпечення сталості розвитку основних підсистем хлібопродуктового підкомплексу.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка концептуальних засад та пропозицій щодо формування на регіональному рівні механізму забезпечення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу.

Для досягнення визначеної мети було поставлено й вирішено такі теоретико-методологічні та науково-практичні завдання:

– конкретизація суті категорії сталості щодо розвитку хлібопродуктового підкомплексу;

- виявлення основних чинників впливу на економічну, екологічну та соціальну складові сталості;
- пропонування сукупності показників для оцінювання сталості досліджуваного підкомплексу на регіональному рівні;
- окреслення основних напрямів державного сприяння розвитку хлібопродуктового підкомплексу з метою підвищення його сталості;
- обґрунтування концептуального підходу до забезпечення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу на регіональному рівні;
- визначення на перспективу оптимального рівня виробництва з урахуванням критеріїв збалансованого розвитку хлібопродуктового підкомплексу регіону.

Об'єкт дослідження – підприємства, що входять до хлібопродуктового підкомплексу Вінницької області та особливості їх функціонування.

Предмет дослідження – умови й механізми забезпечення сталості розвитку підприємств, що входять до хлібопродуктового підкомплексу.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є *діалектичний метод* пізнання економічних процесів, фундаментальних положень економічної теорії, економічної рівноваги і сталого розвитку, а також праці вітчизняних та закордонних учених з питань сталості й закономірностей розвитку продовольчих систем.

Коло окреслених завдань визначило необхідність використання відповідного методичного інструментарію, а саме: галузеві аспекти розвитку хлібопродуктового підкомплексу вивчали за допомогою *абстрактно-логічного методу* при оцінці природного та ресурсного потенціалів підприємств підкомплексу; *метод структурного аналізу* застосовували в процесі дослідження сукупності основних чинників сталості та розрахунку інтегрованого показника сталості; застосування *аналітичного й економіко-статистичного методів* відображено при обробці й аналізі масових статистичних даних; *методи порівняння, логічного узагальнення, системно-функціональний, ранжування, групування, історичний, економіко-статистичний* – для обґрунтування основних напрямів державної політики, щодо забезпечення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу; метод економіко-математичного моделювання використано при розробці основних засад формування і реалізації концепції сталого економіко-соціально-екологічно спрямованого розвитку хлібопродуктового підкомплексу. Отримані результати наочно відображені *графічним методом*.

Інформаційною базою дослідження слугували статистичні матеріали Держкомстату України, Міністерства аграрної політики України, матеріали регіонального управління агропромислового розвитку, укази Президента України, законодавчі і нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, дані міжнародної статистичної звітності, річні звіти й документи первинного бухгалтерського обліку аграрних та переробних підприємств, зведені дані адміністративних районів Вінницької області, науково-

методична та інформаційно-публіцистична література, дані світової мережі Internet.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних і методичних положень та рекомендації, спрямованих на забезпечення і підтримання сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу. Найвагомішими результатами дисертаційного дослідження, що відображають наукову новизну, є такі:

вперше:

– застосовано методичний підхід до оцінювання сталості для детермінації розвитку хлібопродуктового підкомплексу з врахуванням особливостей функціонування підкомплексу в економічній, екологічній та соціальній складових, а також системі показників та інтегрованому індексі;

– запропоновано оптимізацію процесів функціонування підприємств хлібопродуктового підкомплексу Вінницької області на основі забезпечення науково обґрунтованих норм споживання хліба і хлібопродуктів, максимізації рівня сталості розвитку;

удосконалено:

– підхід до систематизації основних чинників впливу на розвиток досліджуваного підкомплексу групуванням у складові та підсистеми, кожна з яких характеризується власним рівнем сталості;

– механізм забезпечення збалансованості розвитку підприємств хлібопродуктового підкомплексу регіону з урахуванням гарантованої достатності, екологічності й економічної доступності продукції для населення;

дістали подальший розвиток:

– категорійно-понятійний апарат теорії економічних систем розширенням інтерпретації понять сталості розвитку стосовно хлібопродуктового підкомплексу регіону;

– класифікація адміністративно-територіальних одиниць Вінницької області за рівнем сталості розвитку в розрізі підсистем хлібопродуктового підкомплексу;

– концептуальні засади, основні напрями і заходи державного впливу, необхідні для забезпечення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні й методологічні положення, викладені в дисертації, є науковим підґрунтям для подальшого розвитку теорії сталості стосовно хлібопродуктового підкомплексу й розробки прикладних методів забезпечення його сталого функціонування.

Результати дисертаційного дослідження та пропозиції щодо впровадження теоретичних і методичних підходів для забезпечення сталості розвитку підприємств хлібопродуктового підкомплексу рекомендовані до впровадження фахівцями Головного управління агропромислового розвитку Вінницької обласної державної адміністрації (довідка № 8–2/1964 від 28.10.2008).

Наукові рекомендації автора щодо забезпечення сталості розвитку в підсистемі виробництва борошна і хліба створенням нових філій її виробничих підрозділів у конкретних містах та районах Вінницької області прийняті до

впровадження ВАТ "Концерн Хлібпром" ДП "Вінницяхліб" (довідка № 78/416 від 29.10.2008). Матеріали дослідження використовують також у навчальному процесі Уманського державного аграрного університету при викладанні дисциплін "Економіка підприємства", "Державне регулювання економіки" (довідка № 931 від 20.11.2008).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Опубліковані наукові праці містять основні положення, висновки і пропозиції, сформульовані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні результати і положення дисертаційного дослідження оприлюднено на Всеукраїнській науковій конференції молодих учених в Уманському державному аграрному університеті (2005, 2006, 2008); Всеукраїнській науково-практичній конференції "Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку" (Київ, 2006, 2007); Науково-практичній конференції "Державна політика та стратегія реформування економіки України в XXI сторіччі" (Полтава, 2007); Аграрному форумі–2007 – Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених, присвяченій 30 річчю заснування Сумського національного аграрного університету (Суми, 2007); Міжнародній інтернет-конференції "Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми" (Тернопіль, 2008).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження автором опубліковано 15 одноосібних наукових праць, загальним обсягом 3,3 друк. арк., у тому числі: у фахових виданнях – 6 статей обсягом 2,17 друк. арк. та 9 тез доповідей на науково-практичних конференціях обсягом 1,13 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Результати дисертаційного дослідження викладено на 189 сторінках комп'ютерного тексту. Основна частина займає 147 сторінок. Робота містить 49 таблиць (з них 6 повністю займають площу сторінки), 32 рисунки (з них 2 повністю займають площу сторінки) та 24 додатки (на 24 повних сторінках). Список використаних джерел налічує 205 найменувань на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі – **“Теоретико-методологічні основи сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу регіону”** – досліджено теоретичні аспекти сутності сталості та суміжних категорій; окреслено хлібопродуктовий підкомплекс як сукупність галузей, які здійснюють виробництво, переробку та розподіл хліба і хлібопродуктів, базисом для формування яких є зерновиробництво; визначено особливості економічних і соціальних процесів підкомплексу на сучасному етапі, його відповідність розвитку суміжних економічних систем АПК.

Логічна схема дослідження сталості розвитку хлібопродуктового

підкомплексу складається з: визначення поняття сталості розвитку як категорії економічних систем АПК; виявлення специфічних особливостей та основних чинників впливу на розвиток підкомплексу; застосування сукупності показників, які якнайповніше враховують вплив цих чинників; оцінки рівня сталості досліджуваного підкомплексу на регіональному рівні; обґрунтування основних напрямів державного сприяння розвитку хлібопродуктового підкомплексу з метою підвищення рівня його сталості та концептуального підходу до забезпечення збалансованого розвитку на регіональному рівні; визначення на перспективу оптимального рівня виробництва для забезпечення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу регіону.

Дослідженні теоретико-методологічних засади і категорії дають змогу визначити сталість розвитку хлібопродуктового підкомплексу на регіональному рівні як процес, що характеризується пристосовуваністю до впливу соціально-економічних, природно-кліматичних та інших чинників, отриманням прибутку завдяки ефективному використанню власних фінансових ресурсів (самопідтримка, інноваційне і раціональне господарювання), і при цьому задовольняють науково обґрунтоване споживання хлібопродуктів населенням, поліпшуючи рівень і якість його життя. Отже, під сталістю розуміють дотримання умов, достатніх для зменшення можливих негативних впливів природних процесів, мінливості внутрішньогалузевих і міжгалузевих зв'язків.

У дисертаційній роботі визначено низку специфічних аспектів, притаманних процесові розвитку хлібопродуктового підкомплексу, зокрема:

- функціонування підприємств підкомплексу залежить від специфіки формування сировинної бази, об'єктивних особливостей сезонної організації зерновиробництва, що є першоджерелом сировини;

- споживання хліба – нагальна потреба людини, тому попит на продукцію підкомплексу низько еластичний і формується на ринку під впливом якості продукції, наявності товарів-субститутів, широти асортиментних груп, насиченості асортиментних позицій у групі, локальних споживчих традицій;

- розвиток ринку зерна та хлібопродуктів характеризується низьким рівнем, що виявляється в обмеженні можливостей і монополізації каналів реалізації виробленої продукції, з одного боку, та слабким забезпеченням гарантованої реалізації – з іншого; крім того, політична нестабільність призводить до недостатнього законодавчого й частозмінного нормативно-правового забезпечення.

З метою врахування основних чинників забезпечення сталості хлібопродуктового виробництва, що охоплює економічні, біологічні, технічні, організаційні, технологічні, правові, соціальні аспекти для конкретних метеорологічних умов, часу і місця, які впливають на виробничу, інноваційну, комерційну, фінансову діяльність складових систем підкомплексу, проведено групування складових сталості у підсистеми. Кожна з них характеризує той чи інший аспект поняття сталості підкомплексу, й розглядають як таку, що має певний власний рівень сталості, досягнення якого усіма підсистемами означатиме

забезпечення сталості підкомплексу загалом.

Для оцінювання сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу на регіональному рівні застосовано індексний метод та інтегральний індекс сталості розвитку. В розрахунках було використано такі показники доданої промислової вартості: на душу населення; на одного працівника, зайнятого в промисловості; на одиницю тиску на навколишнє природне середовище з боку промисловості. Соціально-економічне значення цих індексів у тому, що вони дають змогу простежити, як розвиток підкомплексу сприяє підвищенню рівнів доходів на душу населення й продуктивності праці. Зниження показника економічної сталості свідчить про зниження продуктивності праці на підприємстві або ефективності виробництва. Негативні тенденції соціальної сталості свідчать про скорочення рівня зайнятості. Екологічна сталість відображає ступінь тиску на навколишнє природне середовище й відповідно на якість продукції.

Запропоновано адаптовану методику, в якій враховано особливості розвитку хлібопродуктового підкомплексу через зменшення питомої ваги екологічної складової при встановленні загального рівня сталості. Це дає змогу точніше визначити рівень сталості розвитку галузей досліджуваного підкомплексу за класифікацією видів економічної діяльності та в розрізі економічної, екологічної й соціальної складових сталості.

У другому розділі – **"Оцінка сучасного стану розвитку хлібопродуктового підкомплексу регіону"** – схарактеризовано сучасний стан розвитку зернового виробництва як базису хлібопродуктового підкомплексу, проаналізовано задоволення потреб населення в хлібопродуктах, оцінено розвиток хлібопродуктового підкомплексу регіону за показниками сталості.

Зернова галузь Вінниччини є першою ланкою маркетингового ланцюга "із поля до столу", покликана забезпечувати безперебійне і ритмічне функціонування всіх галузей зернопродуктового підкомплексу.

У 1990 р. в області зібрано 3,074 млн т зерна. Найнижчі рівні валового збору були у 2000 р. (1,744 млн т) та у 2003 р. (1,231 млн т). За 2006–2008 рр. в середньому, зібрано по 2,480 млн т, у тім числі за 2008 р. – 3,380 млн т.

У структурі виробництва зерна близько 40 % належить пшениці, доволі поширені кукурудза, ячмінь у тім числі пивоварних сортів.

Загальні потреби регіону в зернових ресурсах наближаються до 1 млн т, а валове виробництво в середньому за п'ять останніх років було на рівні 2 млн т. Це підтверджує значний експортний потенціал зерновиробництва, та наявність резервів для нарощування зернопереробки – виробництва хлібопродуктів. Останнє є пріоритетним напрямом. Так, за нашими розрахунками, реалізація продуктів переробки зерна у 6–7 разів вигідніша, ніж зерна як сировини.

Розвиток хлібопродуктового підкомплексу повинен відбуватися з урахуванням споживчих потреб населення і масштабів виробництва регіону.

Сталість розвитку підприємств підкомплексу оцінювали: визначенням обсягів виробництва продукції підкомплексу в динаміці й територіальній пропорційності; кількісним та якісним оцінюванням задоволення споживчих

потреб внутрішнього ринку та їх відповідності науково обґрунтованим нормам; якісною характеристикою продукції підкомплексу з погляду її відповідності вимогам міжнародних і вітчизняних стандартів.

Постійне скорочення населення області, особливо в сільських районах, зумовило зменшення споживання хлібопродуктів на Вінниччині. Хоча в розрахунку на одну особу в середньому по області у 2007 р. порівняно з 1995 р. споживання хлібопродуктів зросло на 3,2 %, загальний їх фонд у регіоні за цей же період зменшився на 6,3 %. Основна пропозиція хлібопродуктового підкомплексу формується великими підприємствами харчової промисловості області, що є найбільшими постачальниками борошна, круп, хліба і хлібобулочних виробів (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка виробництва і зміна ємності ринку хлібопродуктів у регіоні, тис.т*

Продукція	Показник	Рік							
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Борошно	Виробництво	165,1	174,8	150,9	153,0	153,0	157,7	145,4	179,8
	Споживання	139,4	150,9	162,6	159,1	164,4	164,1	156,9	148,8
Хліб і хлібобулочні вироби	Виробництво	81,9	80,6	81,8	89,5	86,6	88,4	84,3	81,0
	Споживання	158,4	166,9	179,1	166,3	182,6	165,0	153,9	136,0
Крупи	Виробництво	18,8	13,7	13,0	8,2	15,6	11,2	6,3	11,1
	Споживання	9,1	10,9	16,7	16,2	12,6	14,1	18,2	23,7
Макаронні вироби	Виробництво	0,8	0,7	0,6	0,3	0,3	0,7	1,2	1,2
	Споживання	7,9	15,8	14,7	20,6	24,3	35,8	38,1	25,2
Борошняні кондитерські вироби	Виробництво	51,0	54,3	57,5	16,7	18,9	23,3	23,8	25,2
	Споживання	6,2	8,4	13,0	11,0	9,2	10,8	19,5	29,3

Джерело: розраховано автором за даними Головного управління статистики у Вінницькій області

* Вироблено потужними підприємствами

Починаючи з 2001 р., в області практично стабілізувалось виробництво більшості видів хлібопродукції за винятком макаронних і кондитерських виробів. Основними постачальниками макаронних виробів у регіоні є підприємства з невеликої потужності, більша їх частина (до 90 %) виробляється за межами регіону.

Виробництво борошняних кондитерських виробів до 2007 р. стабільно збільшувалось, що забезпечувалось ростом реальних доходів населення й підвищеним попитом на кондитерські вироби внутрішньо регіонального виробництва за межами області.

Хоча на продовольчі потреби щорічно використовується близько 300 тис. т зерна (15 % валового збору), згідно з розрахунками, великі підприємства хлібопродуктового підкомплексу не забезпечують потреб ринку і відповідно споживчі потреби населення регіону. Дефіцит покривається продукцією підприємств з інших регіонів України (переважно з Хмельницької та Київської областей).

Великі спеціалізовані підприємства системи хлібопродуктів виробляють продукцію та використовують сировину, що відповідає вимогам державних

стандартів. Малі приватні підприємства можуть виробляти борошно із зерна без урахування його класності, дотримуватись не стандартів на продукцію, а технічних умов, які розробляються на кожному підприємстві окремо. До того ж на цих підприємствах не проводиться лабораторний контроль якості продукції та дотримання санітарних норм, що істотно знижує їх витрати на виробництво.

Неврегульованість економічної ситуації в державі негативно позначається на роботі спеціалізованих підприємств галузі, є причиною зниження обсягів і ефективності виготовлення ними хлібопродуктів. Виробництво хліба та хлібобулочних виробів лише в окремі роки було рентабельним, середній рівень рентабельності становив 1,7%. Здебільшого виробнича діяльність підприємств галузі є збитковою, оскільки чистий прибуток практично завжди нижчий, ніж від операційної діяльності.

У процесі дослідження за методичним підходом оцінювання сталості, адаптованим відповідно до особливостей розвитку, визначено показники сталості розвитку галузей хлібопродуктового підкомплексу Вінницької області порівняно з іншими регіонами України.

Встановлено, що Вінницька область входить у групу регіонів-лідерів щодо виробництва борошна і борошняних кондитерських виробів, посідаючи відповідно 7-ме та 4-те місця серед адміністративних районів України за рівнем інтегрального індексу сталості розвитку.

Загалом же хлібопродуктовий підкомплекс Вінницької області посідає серед областей України 8-ме місце за цим індексом і входить у групу регіонів із найбільш розвиненою сферою виробництва хлібопродуктів (рис. 1).

Рис. 1. Диференціація регіонів України за рівнем сталості розвитку

галузей хлібопродуктового підкомплексу(усереднено за 2003–2006 рр.)

Згідно з нашими дослідженнями, аналогічні тенденції спостерігаються практично в усіх областях України, що пояснюється насамперед специфікою галузі. Якщо виробництво борошна, круп, макаронних і кондитерських виробів може бути віддаленим від споживача, то виробництво хліба й хлібобулочних виробів має зосереджуватись у місці компактного проживання населення, щоб вчасно забезпечувати його щоденні потреби.

Детальніше показники сталості розвитку за підсистемами хлібопродуктового підкомплексу Вінницької області наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Показники сталості розвитку підсистем хлібопродуктового підкомплексу Вінницької області

Сталість	Підсистема виробництва	Рік				Усереднено
		1990	2004	2005	2006	
Економічна	Борошно та крупи	-	0,074	0,238	0,347	0,220
	Хліб і хлібобулочні вироби	-	0,577	0,480	0,535	0,531
	Борошняні кондитерські вироби	-	0,788	0,547	0,615	0,650
	Макаронні вироби	-	0,027	0,047	0,163	0,079
	Хлібопродуктовий підкомплекс, усього	0,624	0,483	0,238	0,287	0,336
Соціальна	Борошно та крупи	-	0,331	0,173	0,458	0,321
	Хліб і хлібобулочні вироби	-	0,265	0,172	0,314	0,250
	Борошняні кондитерські вироби	-	0,075	0,086	0,098	0,086
	Макаронні вироби	-	0,003	0,005	0,010	0,006
	Хлібопродуктовий підкомплекс, усього	0,851	0,237	0,120	0,250	0,202
Екологічна	Борошно та крупи	-	0,121	0,062	0,037	0,074
	Хліб і хлібобулочні вироби	-	0,071	0,170	0,541	0,261
	Борошняні кондитерські вироби	-	1,000	1,000	0,235	0,745
	Макаронні вироби	-	0,000	0,005	0,087	0,031
	Хлібопродуктовий підкомплекс, усього	0,513	0,230	0,213	0,396	0,280
Інтегральний індекс сталості розвитку	Борошно та крупи	-	0,214	0,212	0,406	0,278
	Хліб і хлібобулочні вироби	-	0,428	0,343	0,479	0,417
	Борошняні кондитерські вироби	-	0,532	0,417	0,380	0,443
	Макаронні вироби	-	0,015	0,027	0,095	0,046
	Хлібопродуктовий підкомплекс, усього	0,789	0,383	0,201	0,308	0,297

Джерело: розраховано автором.

Згідно з розрахунками, єдиною підсистемою, яка нині не відповідає потребам ринку, є виробництво макаронних виробів. Знижуються також показники сталості у борошняно-кондитерській підсистемі, тоді як в інших регіонах вони інтенсивно розвиваються.

Загалом Вінниччина має доволі потужний і розвинений хлібопродуктовий підкомплекс, що свідчить про спроможність підприємств системи забезпечувати внутрішньорегіональні потреби і спрямовувати надлишок хлібопродукції на міжрегіональний та міждержавний експорт.

У третьому розділі "**Основні напрями забезпечення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу регіону**" – обґрунтовано основні концептуальні засади створення механізму забезпечення сталості розвитку та

перспективний рівень сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу Вінницької області.

Концепція ґрунтується на об'єктивній необхідності забезпечення середньо- і довгострокової перспективи сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу й полягає: у створенні умов для ресурсної незалежності суб'єктів господарювання; впровадження нових технологій; забезпечення розширеного відтворення виробництва на інноваційній основі; удосконаленні системи соціального захисту працівників та екологічної комфортності.

Для досягнення змодельованої сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу основними завданнями визнано:

- забезпечення системного та збалансованого розвитку відтворювальних можливостей підприємств хлібопродуктового підкомплексу;
- техніко-технологічна реконструкція, модернізація й оновлення виробничих потужностей підприємств;
- самопідтримуваний, самоокупний (госпрозрахунковий) розвиток інфраструктури виробництва;
- підтримання й розвиток економічних зв'язків і відносин між регіональними зерновиробниками, переробниками та виробниками хлібопродуктів;
- активний позитивний вплив на соціальні процеси;
- забезпечення екологічної безпеки виробництва та екологічності продукції.

З урахуванням цих концептуальних засад визначено основні складові механізму забезпечення сталості (рис. 2).

Джерело: Результати власних досліджень автора.

Рис. 2. **Основні складові механізму забезпечення сталості розвитку підприємств хлібопродуктового підкомплексу регіону**

Ефективне функціонування соціально орієнтованого ринкового механізму неможливе без активної реалізації відповідної державної соціально-економічної політики.

Дієвість та ефективність державного впливу визначається ступенем оптимальності співвідношення інтересів товаровиробників (зерна, борошна, хліба) та споживачів готового продукту (населення). Найприйнятнішим у цій ситуації є перегляд відносин між цими суб'єктами – зміна пріоритетних напрямів підтримки, тобто перетворення держави з "опікуна" сільськогосподарського товаровиробника на "надійного партнера", який діє в його інтересах і сприяє розвитку стратегічно важливих секторів.

У свою чергу, первинні товаровиробники мають перейти на госпрозрахункове виробництво: самостійно діяти на ринку, встановлювати ціну відповідно до власних інтересів, ринкової кон'юнктури, рентабельності, норми прибутку тощо. В цьому контексті економічна складова сталості обумовлює пропорційність розподілу кінцевих результатів між усіма учасниками ланцюга згідно з авансованим капіталом. Для сільськогосподарського товаровиробника це буде сума, направлена на відновлення екосистеми (родючості, розораності ґрунтів тощо) – забезпечення екологічної складової. Адже на відміну від екологічної сталості переробки зернових і хлібовиробництва, екологічна сталість підсистеми зерновиробництва є вагомим чинником сталості хлібопродуктового підкомплексу загалом, оскільки визначає потенціал його подальшого розвитку.

Неприпустиме регулювання цін на хліб за вільних, нерегульованих цін на енергоносії. В цій ситуації вихід вбачається в адресній допомозі малозабезпеченим, бо сьогодні купувати так звані "соціальні" (масові) сорти хліба мають змогу всі, без урахування й обмеження рівня доходів. Тому, на нашу думку, необхідно реально підтримувати малозабезпечені верстви населення, тим більше, що таку підтримку включено до переліку заходів, дозволених СОТ.

За ринкових умов особливого значення набувають перспективні розробки розвитку підкомплексів АПК, що ґрунтуються на вивченні й прогнозуванні попиту – на задоволенні потреб у сировині та продукції. При прогнозуванні попиту на продукцію хлібопродуктового підкомплексу використано систему поєднання евристичних та економіко-математичних методів.

За прогнозними даними ООН щодо очікуваної чисельності населення, а також відповідно до норм раціонального споживання продукції, розроблених Українським НДІ харчування, нами розраховано проектні обсяги споживання хліба і хлібопродуктів (табл. 3).

Згідно з концептуальними основами розвитку зернової галузі на перспективу й визначеними пропорціями її розвитку в регіонах, нами проведено розрахунки з оптимізації підсистем виробництва хліба та борошна, пріоритетність яких пояснюється вузьким ареалом інших підприємств з виробництва макаронів, крупів і борошняних кондитерських виробів.

**Прогнозні показники потреб населення Вінницької області
в борошні та хлібопродуктах**

Показник	Рік*							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Чисельність населення області, тис. осіб	1654,9	1637,6	1620,2	1602,9	1585,6	1568,3	1550,9	1533,6
Споживання хлібопродуктів на душу населення, кг/рік	136	134	132	130	128	126	124	122
Маса хліба, необхідного для задоволення медично обгрунтованих потреб населення, тис. т	198,6	196,5	194,4	192,3	190,3	188,2	186,1	184,0
Маса борошна, для виробництва необхідного хліба та задоволення потреб населення області, тис. т	139,0	137,6	136,1	134,6	133,2	131,7	130,3	128,8

* Прогноз на 1 січня

Цільову функцію при оптимізації визначено як максимізацію значення інтегрального індексу сталості розвитку та розвитку виробництва на рівні, що задовольняє науково обгрунтовані норми споживання хлібопродуктів.

Для розрахунку нелінійної моделі застосовано пакет Premium Solver Platform Version 7.1.

Проведені обчислення засвідчили можливість розширення виробництва борошна в районах і містах Вінницької області та збільшення кількості територіальних одиниць із високим рівнем показників. У перспективі такими містами визначено: Жмеринку, Могилів-Подільський, Ладизин, Хмільник, а також Жмеринський, Літинський, Мурованокуриловецький, Оратівський, Піщанський, Томашпільський, Тростянецький, Чернівецький, Чечельницький, Ямпільський райони. В цих адміністративно-територіальних одиницях є можливість створення 314 робочих місць, що зменшило б міграційний потік у центрах концентрування виробництва на 98 осіб.

За результатами оптимізації підсистеми виробництва хліба у Вінницькій області передбачено створення нових виробничих потужностей у районах, де воно фактично відсутнє. Це обумовлює створення 154 робочих місць. При цьому перерозподіл сукупного обсягу реалізації на ці райони становитиме 2 млн 438 тис. грн.

На основі обчислених даних за допомогою регресійного аналізу було отримано прогнозні значення інтегрального індексу сталості розвитку підсистем виробництва борошна і хліба до 2012 р. (рис. 3, табл. 4).

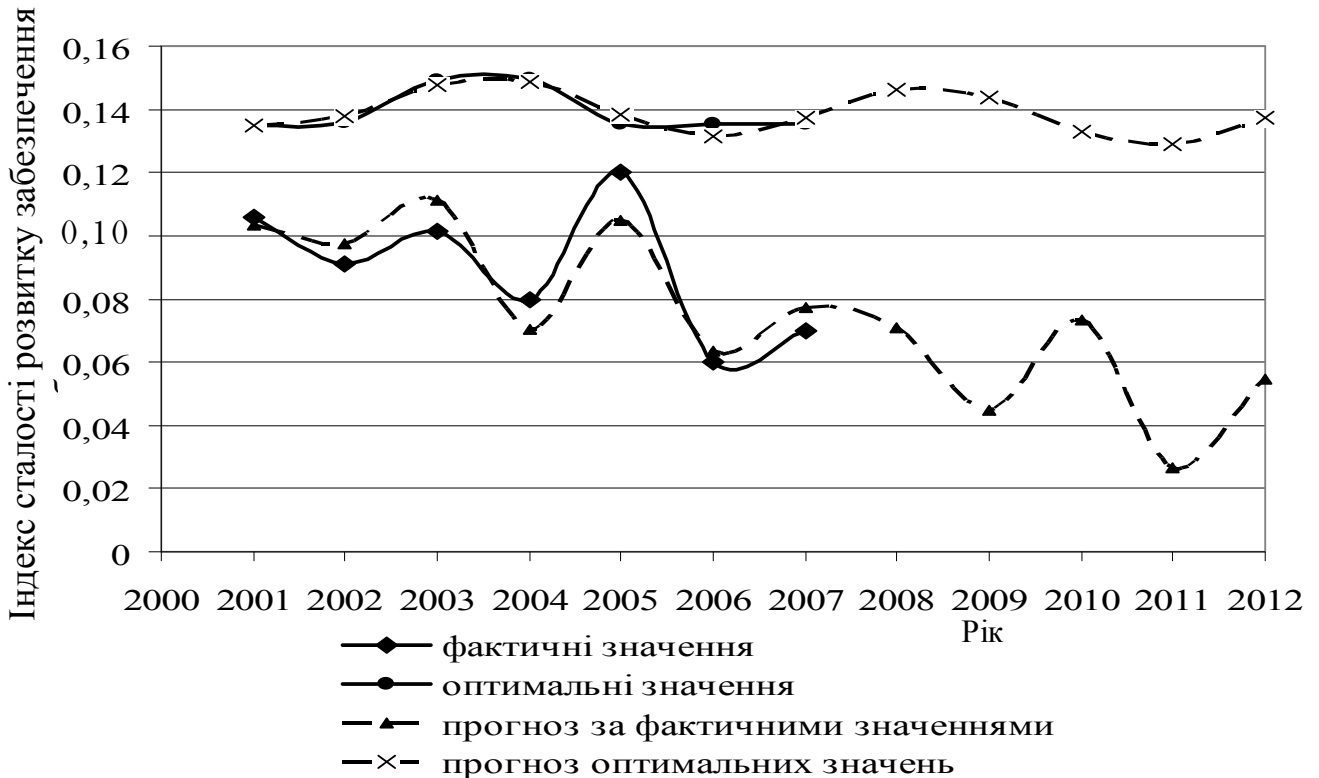

Рис. 3. Фактичні та прогнольні значення інтегрального індексу сталості розвитку підсистеми виробництва борошна

Результати оптимізації засвідчили, що підсистема виробництва борошна має стабільніші показники і характеризується періодичними коливаннями з рівномірною траєкторією. Для неоптимізованих показників характерне затухаючі коливання і стабільне зниженням їх рівня. Середня похибка прогнозу розвитку підсистеми забезпечення хлібом за фактичними значеннями індексу становить 0,91 %, а для моделі прогнозу оптимальних значень – 0,02 %. Такий результат підтверджує достатньо високу точність прогнозу. В середньому очікуваний фактичний індекс сталості розвитку підсистеми виробництва борошна значно коливається, що зумовлено сезонністю виробництва зернових.

Таблиця 4

Фактичні та прогнольні значення інтегрального індексу сталості розвитку підсистеми виробництва хліба

Інтегральний індекс сталості розвитку	Рік											
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Фактичний	0,118	0,170	0,130	0,160	0,140	0,180	0,132	-	-	-	-	-
Оптимізований	0,189	0,214	0,245	0,198	0,177	0,233	0,194	-	-	-	-	-
Прогноз за фактичними значеннями	0,119	0,165	0,129	0,170	0,140	0,175	0,151	0,18	0,163	0,185	0,174	0,190
Прогноз за оптимальними значеннями	0,189	0,212	0,249	0,195	0,181	0,229	0,195	0,149	0,191	0,189	0,126	0,146

Фактичні значення індексу сталості розвитку підсистеми виробництва хліба у майбутні періоди наближаються до траєкторії оптимального індексу, що свідчить про можливість забезпечення сталості розвитку цього процесу у Вінницькій області протягом наступних років. У підсистемі виробництва хліба середня похибка прогнозу за фактичними даними становить 2,18 %, а оптимізованих значень – 0,02 %, що підтверджує доволі високу точність прогнозу. Модель прогнозу оптимізованих значень індексу сталості розвитку процесу забезпечення хлібом зумовлена динамікою даних у часі на 98,5 % і фактором часових збурень – на 1,5 %.

Загалом підсистеми виробництва борошна та хліба у Вінницькій області не оптимальні з погляду рівноважного стану й потребують впровадження механізмів забезпечення сталості. У зв'язку з цим можливе створення нових виробничих потужностей за рахунок інвестиційних вкладень і державної підтримки малого і середнього бізнесу, кількісного розширення філій і виробничих підрозділів потужних корпоративних структур хлібопродуктового підкомплексу з метою забезпечення сталості виробництва у конкретних містах і районах при перерозподілі обсягів реалізації хліба і хлібопродукції на цих територіях.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено і науково вирішено питання забезпечення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу на рівні регіону, що дає підстави зробити певні висновки.

1. Хлібопродуктовий підкомплекс розглянуто як сукупність галузей, пов'язаних із виробництвом, переробкою і розподілом хліба та хлібопродуктів, базисом для формування і розвитку яких є зерновиробництво.

2. Підприємства хлібопродуктового підкомплексу області недостатньо забезпечують потреби ринку і відповідно споживчі потреби населення регіону. Різниця між внутрішньорегіональним виробництвом і споживанням покривається виробництвом хлібопродукції підприємствами з інших областей України, а також домогосподарствами населення.

3. Узагальнення теоретичних положень багатьох учених-економістів дозволяє тлумачити розуміння категорії сталості як здатності системи підтримувати пропорційність відтворення власного розвитку та передбачати збалансованість його із розвитком взаємодіючих систем.

4. Сталість розвитку хлібопродуктового підкомплексу визначено як процес розвитку, що характеризується здатністю якнайефективніше пристосовуватися до впливу соціально-економічних, природно-кліматичних та інших чинників, отримання прибутку за рахунок власних фінансових ресурсів, раціонального господарювання, задоволення науково обґрунтованих норм споживання хлібопродуктів, урахування екологічних та соціальних аспектів розвитку з метою надійного й достатнього забезпечення потреб населення, підвищення рівня та поліпшення якості його життя.

5. При оцінці рівня сталості розвитку, зокрема для порівняння відповідних показників з іншими галузями економіки, виявився ефективним індексний метод аналізу, при якому економічна й соціальна складові використані як рівноцінні, а значення екологічної – зменшено, що обумовлено особливостями функціонування і розвитку підприємств хлібопродуктового підкомплексу.

6. Виявлено, що область за рівнем інтегрального індексу сталості розвитку входить у групу регіонів-лідерів лише у підсистемах виробництва борошна і борошняних кондитерських виробів, займаючи відповідно 7-ме та 4-те місця серед адміністративних областей України. Середнє значення інтегрального індексу її сталого розвитку за 2004–2006 рр. підтверджують відповідні показники виробництв: борошна і крупів – 0,278; хліба і хлібобулочних виробів – 0,417; борошняних кондитерських виробів – 0,443; макаронних виробів – 0,046, загалом для хлібопродуктового підкомплексу регіону – 0,297. Найвищий рівень сталості розвитку підприємств хлібопродуктового підкомплексу має м. Вінниця.

З точки зору рівноважного стану підсистеми виробництво борошна та хліба у Вінницькій області є не оптимальними й потребує впровадження механізмів забезпечення сталості.

7. Досягнення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу, а саме – безперебійного, своєчасного й достатнього забезпечення населення доступними за ціною хлібом і хлібопродуктами з одночасним отриманням доходів усіма суб'єктами господарювання на основі створення економічних умов, що стимулюють розвиток первинного товаровиробника сировини та її переробника, можливе за умови ресурсної незалежності, пропорційності розвитку всіх складових хлібопродуктового підкомплексу регіону; впровадження нових технологій, забезпечення розширеного відтворення виробництва та формування системи повноцінної екологічної інформованості.

8. Ефективне функціонування соціально орієнтованого ринкового механізму неможливе без активної реалізації державної соціально-економічної політики, за якої заходи державного управління були б єдиним цілим із механізмом ринкової саморегуляції, а не заміщували його. Стосовно хлібопродуктового підкомплексу це твердження передбачає не регулювання цін на хліб за вільних цін на енергоносії, а запровадження адресної допомоги малозабезпеченим верствам населення з урахуванням того, що вона передбачена переліком заходів, дозволених СОТ.

9. За поетапним прогнозом ємність ринку хлібобулочних виробів Вінницької області може досягти 184 тис. т. Це можливо за умови константи темпів скорочення чисельності населення й поступового доведення споживання хлібних продуктів до 122 кг на душу населення з одночасним поповненням харчового балансу м'ясом і м'ясопродуктами, молоком і молокопродуктами, яйцями, овочами, фруктами, рибою й рибними продуктами та доведенням споживання цих продуктів до медично обґрунтованого рівня.

Для досягнення збалансованості попиту та пропозиції підприємства хлібопродуктового підкомплексу Вінницької області мають резерв для

збільшення виробництва на 56 %, в основному за рахунок підприємств, регіону, а постачання з інших регіонів внаслідок поступового подорожчання пально-мастильних матеріалів вірогідно скорочуватиметься.

10. Проведена оптимізація підсистеми виробництва борошна свідчить про можливість розширення його виробництва в районах і містах Вінницької області та передбачає значне збільшення кількості районів з високим рівнем показників сталості й зменшення територіальних одиниць із низьким.

Оптимізацією підсистеми виробництва хліба у Вінницькій області передбачено створення нових виробничих потужностей у районах із фактичною його відсутністю (7 районів), що зумовлює створення додаткових робочих місць.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Комісаренко Є. М. Проблеми забезпечення потреб Вінницької області у хлібопродуктах / Є. М. Комісаренко // Вісник Харків. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ, 2007.– Вип. 64.– С. 230–236.

2. Комісаренко Є. М. Значення зерновиробництва у хлібопродуктовому підкомплексі регіону /Є. М. Комісаренко // Економіка АПК.– 2007.– № 12.– С. 77–81.

3. Комісаренко Є. М. Структурні елементи сталості хлібопродуктового підкомплексу / Є. М. Комісаренко // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту.– Хмельницький.– 2008.– № 3, Т. 3.– С. 174–177.

4. Комісаренко Є. М. Оцінка сталості розвитку хлібопродуктового комплексу Вінницької області / Є. М. Комісаренко// Зб. наук. праць Уман. держ. аграрн. ун-ту/ Редкол.: П.Г. Копитко (відп. ред.) та ін.– Умань, 2008.– Вип. 67.– Ч.2: Економіка. – С. 267–273.

5. Комісаренко Є. М. Сутність сталості аграрного виробництва / Є. М. Комісаренко // Вісн. Сумськ. нац. аграрн. ун-ту: Економіка та менеджмент. – Суми: СНАУ.– 2008.– Вип. 12/2.– С. 71–75.

6. Комісаренко Є.М. Перспективи сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу Вінницької області / Є.М. Комісаренко // Зб. наук. пр. Уманського держ. аграрного ун-ту/ Редкол.: А.Ф. Головчук (відп. ред.) та ін.– Умань.– 2009.– Вип. 70.– Ч.2: Економіка.– С. 280–287.

Тези доповідей на науково-практичних конференціях:

1. Комісаренко Є. М. Вертикальна інтеграція як стимул до подальшого розвитку зернопродуктового підкомплексу / Є. М. Комісаренко: матеріали Всеукр. наук. конф. молодих учених, [Редкол.: П. Г. Копитко (відп. ред.) та ін.]. – Умань, 2005.– С. 73–76.

2. Komisarenko Yevhen. The restraining factors of integration processes in the grainproduction complex/ Є. М. Комісаренко // Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 16 берез. 2006 р. У 2-х т. / Редкол.: І. І. Тимошенко (відп. ред.) та ін. – К.: Вид-во Європ. у-ту, 2006.– Т.2. – С. 81–83.

3. Комісаренко Є. М. Економічний аспект взаємовідносин у зернопродуктовому підкомплексі / Є. М. Комісаренко: матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих учених, [Редкол.: П. Г. Копитко (відп. ред.) та ін.]. – Умань, 2006.– С. 255–256.

4. Komisarenko Yevhen. Peculiarities of Sustainability in Bread-Productive Subcomplex at regional level in context of state influencing/ Є. М. Комісаренко // Економіка: сучасні проблеми та перспективи розвитку: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 23 берез. 2007 р. У 2-х т. / Редкол.: І. І. Тимошенко (відп. ред.) та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2007.– С. 131–133.

5. Комісаренко Є. М. Державна складова забезпечення сталості хлібопродуктового підкомплексу/ Є. М. Комісаренко // Державна політика та стратегія реформування економіки України в ХХІ сторіччі: матеріали наук.-практ. конф. (Полтава, 27 березня 2007 р.).– Полтава: ПДАА, 2007.– С. 132–134.

6. Комісаренко Є. М. Складові сталості хлібопродуктового підкомплексу / Є. М. Комісаренко // Аграрний форум–2007: матеріали Міжнар. наук. практ. конф. молодих вчених, присвяченої 30-й річниці заснування Сумського національного аграрного університету (4–6 квітня 2007 р., Суми, Україна).– Суми: Університетська книга, 2007.– Ч.2.– С. 268–269.

7. Комісаренко Є. М. Деякі аспекти визначення поняття сталості в аграрному виробництві / Є. М. Комісаренко: матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих учених, [Редкол.: П. Г. Копитко (відп. ред.) та ін.]. – Умань, 2007.– С. 173–175.

8. Комісаренко Є. М. Значення асортиментної політики для підприємств хлібопродуктового підкомплексу / Є. М. Комісаренко // Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: Міжнар. інтернет-конференція: тези доповідей – Тернопіль, 2008.– С. 49–51.

9. Комісаренко Є. М. Модель державного регулювання розвитку пріоритетних підкомплексів АПК / Є. М. Комісаренко: матеріали Всеукраїнської наукової конференції молодих учених, [Редкол.: П. Г. Копитко (відп. ред.) та ін.]. – Умань, 2008.– Ч.2– С. 14

АНОТАЦІЯ

Комісаренко Є. М. Забезпечення сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу регіону.– Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки" УААН, Київ, 2009.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-методичних принципів забезпечення сталості розвитку підприємств хлібопродуктового підкомплексу: розглянуто теоретичні основи, методи оцінювання й особливості їх розвитку. Проаналізовано сучасний стан зерновиробництва, задоволення потреб населення регіону в хлібопродуктах, оцінено розвиток за показниками сталості на прикладі підприємств Вінницької області. Сформульовано й обґрунтовано концептуальні принципи забезпечення та здійснено прогноз перспективи сталості розвитку хлібопродуктового підкомплексу.

Викладено рекомендації щодо оптимізації виробництва борошна і хліба в адміністративних районах та містах Вінницької області за критерієм сталості розвитку.

Ключові слова: сталість, хлібопродуктовий підкомплекс, забезпечення сталості розвитку, виробництво хліба і хлібопродуктів.

АННОТАЦІЯ

Комиссаренко Е. Н. Обеспечение устойчивости развития хлебопродуктового подкомплекса региона. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Национальный научный центр "Институт аграрной экономики" УААН, Киев, 2009.

Диссертация посвящена исследованию теоретико-методических принципов обеспечения устойчивости развития предприятий хлебопродуктового подкомплекса: рассмотрены теоретические основы, методы оценки и особенности их развития. Проведён анализ современного состояния зернопроизводства, обеспечения населения региона хлебопродуктами, оценено развитие по показателям устойчивости на примере предприятий Винницкой области. Сформулированы и обоснованы концептуальные принципы обеспечения, спрогнозированы перспективы устойчивости развития хлебопродуктового подкомплекса.

Быстроизменяющиеся рыночные условия и адаптирование к требованиям европейского и мирового экономического пространства побуждают к углублению исследований по обеспечению устойчивости развития приоритетных подкомплексов АПК, к числу которых относится и хлебопродуктовый. Учитывая его стратегическое значение, достижение устойчивости в развитии должно быть предсказуемым и управляемым процессом. В связи с этим определена и научно обоснована система целей, принципов построения, функций и критериев обеспечения устойчивости.

Отражены дискуссионные аспекты практики использования понятия "устойчивое развитие". Относительно аграрной сферы уточнено понятие "устойчивость", сущность экономического содержания которого определяется

как способность экономической системы, нивелируя влияние внешних и внутренних факторов, поддерживать пропорциональность воспроизводства собственного развития и предусматривать сбалансированность с развитием взаимодействующих систем.

Устойчивость развития хлебопродуктового подкомплекса определена автором как процесс развития, который характеризуется способностью с наивысшим эффектом приспосабливаться к влиянию социально-экономических, природно-климатических и других факторов, получением прибыли за счет собственных финансовых ресурсов (самоподдержки, инновационного и рационального ведения хозяйства), обеспечением научно обоснованной нормы потребления хлебопродуктов, с учетом экологических, социальных аспектов развития с целью повышения уровня и улучшения качества жизни населения.

Методика оценки устойчивости развития скорректирована с учётом особенностей и социальной направленности хлебопродуктового подкомплекса. При определении интегрированного показателя устойчивого развития исследуемого подкомплекса индексы экономической и социальной устойчивости равноценны, а индекс экологической устойчивости уменьшено, что позволяет более точно оценить уровень устойчивого развития отраслей хлебопродуктового подкомплекса по классификации видов экономической деятельности и сравнить соответствующие индексы с другими отраслями экономики.

Проведенные расчеты показывают, что предприятия хлебопродуктового подкомплекса Винницкой области не в полном объеме обеспечивают потребности рынка и соответственно потребности населения региона. Разница между внутрирегиональным производством и потреблением покрывается за счет производства хлебопродукции малыми предприятиями и собственной выпечки домохозяйствами, а также продукцией предприятий, поступающей из других областей Украины (преимущественно Хмельницкой и Киевской). Среднее фактическое потребление хлебобулочных изделий в области за период 2001–2006 гг. составляло приблизительно 330–350 г на душу населения в сутки, что почти совпадает с оптимальными нормами.

Среднее значение интегрального индекса устойчивого развития по Винницкой области за 2004–2006 гг. подтвердили соответствующие показатели производств: муки и круп – 0,278; хлеба и хлебобулочных изделий – 0,417; мучных кондитерских изделий – 0,443; макаронных изделий – 0,046; его значение в целом для хлебопродуктового подкомплекса региона – 0,297.

Проанализированы пропорции развития подсистем хлебопродуктового подкомплекса по производству муки и хлеба с учетом предложенных показателей оценки устойчивости развития. Установлено, что в целом подсистема производства хлеба в Винницкой области не оптимальна с точки зрения равновесного состояния и требует внедрения механизмов обеспечения устойчивости.

Проведённая оптимизация подсистем производства муки и хлеба свидетельствует о возможностях расширения его производства в районах и

городах Винницької області і передбачає значительное увеличение количества районов с высоким уровнем показателей устойчивости и уменьшения территориальных единиц с низким.

Определены основные пути оптимизации структур хлебопродуктового подкомплекса с целью обеспечения устойчивости производства в конкретных городах и районах при перераспределении его объемов.

Ключевые слова: устойчивость, хлебопродуктовый подкомплекс, обеспечение устойчивости развития, производство хлеба и хлебопродуктов.

ANNOTATION

Komisarenko Ye. M. The issue of ensuring the development sustainability of a bread-product sub-complex of the region. – A manuscript.

A dissertation is for getting a scientific degree of a candidate of economic sciences in speciality 08.00.03 – economics and management of the national economy. – National research center “Institute of agrarian economy” UAAS, Kyiv, 2009.

The dissertation is devoted to studying theoretical-methodological principles of the sustainability development of the enterprises of the bread-product sub-complex. Theoretical sustainability factors, methods of sustainability evaluation and some specific aspects of sustainability provision in the bread-product sub-complex were considered. According to the sustainability indices, current state of grain production, bread-product supply and its development trends in the region were analyzed, the enterprises of the bread-product complex in Vinnytsia region being taken as an example. Conceptual principles of sustainability provision were formulated and grounded; perspectives of sustainability provision of the bread-product sub-complex were predicted.

Some recommendations concerning the optimization of flour and bread production in the administrative districts and towns of Vinnytsia region in view of sustainability development were suggested.

Key words: sustainability, bread-product sub-complex, provision of sustainability development, bread and bread-product production.

Підп. до друку 27.05.2009. Формат 60х90 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. № 92.

Видання та друк – Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”
03680, м. Київ-680, вул. Героїв оборони, 10

Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК №2065 від 18.01.2005 р.